

LÄRARHANDLEDNING TILL LUFTEN ÄR FRI
UPPLEV NÄR YTTRANDEFRIHET, MUSIK OCH GLÄDJE
FÖRKROPPSLIGAS

INTRODUKTION

Det här är en handledning till er som har valt att se Luften är fri tillsammans med era elever. Längst ned i dokumentet hittar ni mer information om dans och musik i läroplanen samt utdrag ur LGR11 som är kopplade till föreställningen och dess tema.

Föreställningen är ett efterlängtat samarbete mellan två etablerade grupper och vårt gemensamma mål är att

inspirera till samtal om yttrandefrihet. Att barnkonventionen blivit lag 2020 är ett viktigt steg men sanningen är barn redan omfattas av yttrandefriheten i och med att vi alla, barn som vuxen, omfattas av FN:s deklaration om mänskliga rättigheter, från 1948.

Musiken framförs av blåstrion Fri luft och koreografin är skapad av Mattias och Hanna Lundmark som driver danskollektivet Kalabalindy.

Det är en resa fylld av svängig musik och fyra explosiva dansare som förkroppsligar musiken genom stepp, lindy hop och akrobatik.

Fri luft består av Erik Palmgren, Staffan Findin och Andreas Andersson som alla är professionella musiker som synts bland annat i Melodifestivalen, "Så ska det låta", Kungliga filharmonikerna och Bolibompa.

Vid sidan av eget skapande spelar de även med andra stora artister som Björn Skifs, Weeping willows, Tommy Körberg, Taylor Swift och Sven-Bertil Taube.

De har spelat hundratals barn- och ungdomsföreställningar som till exempel Jazzmagi och Global karneval.

Kalabalindy är ett danskollektiv där Mattias och Hanna Lundmark är konstnärliga ledare. De tillhör världseliten inom afroamerikansk dans från 20-, 30- och 40-talet och är pionjärer inom sin genre. Deras första verk Danskryssat och har spelats över 200 gånger. I danskollektivet Kalabalindy ingår Mikaela Hellsten och Markus Rosendal. Båda är professionella dansare som har vunnit flera stora dansmästerskap. Besök gärna www.kalabalindy.com

OM FÖRESTÄLLNINGEN

Auktoritära rörelser, runt om i världen, har under lång tid begränsat människans rätt att uttrycka sig fritt.

Föreställningens tema är extra angeläget nu då vi ser en liknande utveckling i Europa. I "Luften är fri" vill vi värna människans och konstens fria uttryck.

Med musik och koreografi ger vi exempel på hur yttrandefrihet ter sig både här i Sverige och i andra länder, allas lika värde, rädslan för det okända, gruppträck och lyckan som kan uppstå när man är helt fri. Vi tar upp viktiga och tunga ämnen men samtidigt balanserar vi det med humor, energi och imponerande musik och dans.

I föreställningen använder vi olika symboler. Vi använder ord, färger och enkla karaktärer för att gestalta barns och vuxnas värld och olika åsikter. Det är upp till publiken att ladda symbolerna med värderingar och innehåll. På så sätt ger vi inga svar, utan vi vill utmana och skapa ingångar till nya samtal om yttrandefrihet.

Vi skapar musik genom att hyssja varandra och publiken. Det symboliserar en vuxenvärld som ofta hyssjar för att tysta barn. Yttrandefrihet betyder att man får tänka vad man vill men man får inte uttrycka sig på ett sätt som kränker eller förolämpar. Genom dans och musik så skapas en fristad där man kan uttrycka sig och kommunicera på ett nytt sätt.

Ni kommer få se tre exempel på sätt att uttrycka sig: Spela musik, dansa med kroppen och använda rösten genom sång. Ni får testa en kort omröstning samt träffa en dirigent som betar sig som en diktator. Där visar vi ett lekfullt exempel på censur.

I nästa del ser ni en person som är osäker på vad hen själv vill. Man kan ofta känna sig sliten mellan två viljor, två kompisar eller två åsikter. För att prata om känslor så får publiken testa en övning: Publiken ropar ut en känsla och musikerna spelar passande låtar.

Vi träffar härnäst ett par. De kan vara syskon, vänner eller främlingar på gatan. De råkar vara oense om i stort sett allt och konsekvensen blir snudd på våldsam. Deras känslor uttrycks av musik och deras konflikt uttrycks med dans. Detta blir ett exempel på hur illa det kan gå om vi inte kommunicerar på ett schysst sätt.

Sedan får publiken vara dirigenter och bestämma över musikerna.

I vissa länder vill staten bestämma allt och vi gör en symbolisk dans där musikerna fungerar som en mur och vi dansare försöker bryta oss ut.

Slutligen enas vi musiker och dansare för vi har något gemensamt: vi vill alla vara helt fria! Vi använder luften på alla sätt som vi kan: blåser den genom instrument, sjunger, dansar och flyger genom den.

INNAN FÖRESTÄLLNINGEN

PRAKTISK INFORMATION

Innan ni går på en föreställning kan det vara bra att ta reda på lite praktisk information: Hur tar vi oss till och från föreställningen? Hur lång är föreställningen? Det är bra att vara ute i god tid så att ni hinner hänga av er ytterkläderna, gå på toaletten och hitta era platser. Mobiltelefoner ska helst vara avstängda.

FÖRBEREDELSE

Det kan vara givande att läsa om föreställningen innan ni ser den. Vad heter föreställningen, vilka teman utgår den ifrån, vem är koreografen? Man kan låta eleverna själva associera till texter, teman och bilder som kan finnas på internet. Sök gärna på youtube på t ex: Fri luft, Hanna Mattias Lindy hop

Berätta för dina elever vad föreställningen "Luften är fri" handlar om, utan att avslöja för mycket. Det räcker gott och väl med: "Luften är fri är en dans- och musikföreställning om yttrandefrihet." För att förklara mer om yttrandefrihet kan ni gärna läsa upp delar ur barnkonventionen. Sådär står det i Artikel 13: "Barn har rätt till yttrandefrihet; att tänka, tycka och uttrycka sina åsikter, med respekt för andra personers rättigheter."

I FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, i artikel 19, står följande: "Var och en har rätt till åsiktsfrihet och yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att utan ingripande hysa åsikter samt söka, ta emot och sprida information och idéer med hjälp av alla uttrycksmedel och oberoende av gränser."

MER SAMTAL

Inbjud gärna till samtal som kan ge eleverna en annan förståelse som berikar föreställnings-ögonblicket. Förslag på frågor:

- Diskutera gärna yttrandefrihet och vad betyder begreppet för era elever?
- Vad innebär det att söka, ta emot och sprida information?
- På vilket sätt kan någon ingripa för att stoppa människor från att söka, ta emot och sprida information? (ett exempel på ingripande är censur. Ett annat exempel är lagstiftning. Det finns något som kallas "Yttrandefrihetsbrott" som innebär att man inte får förtala, förolämpa eller kränka någon annan).
- Vad kan vara bra och vad kan vara dåligt med att ingripa? (Censur i Sverige används oftast på ett rimligt sätt, t. ex. när staten sätter åldersgränser på filmer. I en del andra länder används censur, ur ett svenskt perspektiv, på ett olagligt sätt. Som t. ex. när staten stänger landets internet).
- Diskutera även vad eleverna får för tankar kring genren dans- och musikföreställning.
- Diskutera gärna scenkonst. Fråga hur många det är som brukar gå på föreställningar och om deras erfarenheter kring scenkonst.
- Vad tror ni att ni ska få se och höra?

EFTER FÖRESTÄLLNINGEN

ETT FÖRSTA SAMTAL

Direkt efter föreställningen är det ett kort samtal som artisterna håller i. Artisterna ställer olika frågor för att locka eleverna att börja processa vad de upplevt. Frågorna anpassas till elevernas ålder.

EXEMPELFRÅGOR

Var föreställningen så som du tänkt dig?

Om du måste välja: Vill du helst vara dansare eller musiker?

Vilken av de två tycker du uttrycker mest frihet?

På vilket sätt?

Vilken musik lyssnar du på hemma?

Vilka låtar lyssnar ni på i skolan?

Gillar du och dina kompisar samma musik?

Är det viktigt att tycka lika om allt?

Ska man alltid säga vad man tycker?

Vad kan hända om någon inte håller med om det som sagts?

Kommer du ihåg någon dansrörelse från föreställningen?

Vet ni namnen på instrumenten?

Är det nåt instrument som låter läskigt/roligt/spännande?

Varför tror ni att de två kvinnliga dansarna blev osams?
Finns det saker man inte får säga till sin kompis eller syskon?

Är det olika i olika länder?

Dirigenten tycker väldigt mycket om att få bestämma. Vet du något land där invånarna inte får bestämma över sig själva?

Är det samma lagar i alla länder?

Dirigenten sätter bl. a. ögonbindel, trasor i trombonen och hörselkåpor på artisterna. Varför gör han det?

Vad är censur och hur fungerar det i Sverige?

Varför är det viktigt med yttrandefrihet?

SAMTAL I KLASSRUMMET

Efter föreställningen kanske eleverna själva tar upp funderingar och reflektioner. En sådan situation är tacksam för att påbörja ett arbete med en lärarhandledning.

Börja då med att lyssna på vad eleverna upplever som spännande, konstigt, roligt eller problematiskt och diskutera sedan vidare kring detta.

Det är viktigt att du som pedagog/vuxen inser din egen roll som normgivande i alla diskussioner och att det sätt du själv agerar på, påverkar din omgivning, barn gör ju som bekant inte alltid som man säger, men de är snabba på att härma våra handlingar. Den inställning du som vuxen förmedlar i ett sånt här arbete är viktigare än du tror.

En scenkonst-upplevelse är högst subjektiv och ibland vill man ha sin upplevelse för sig själv. Därför är det viktigt att erbjuda eleverna att säga "pass" om de inte vill svara, eller låt eleverna få uttrycka sig skriftligt om det faller dem mer naturligt att göra det, än att prata i grupp. Det finns inte heller några rätt eller fel, det är diskussionerna och analyserna som är det viktiga.

Vid en dansföreställning är det inte ovanligt att reaktionerna sätter sig i kroppen först, som en känsla eller rörelse, snarare än intellektuellt. Därför är det viktigt att låta eleven känna och reagera på sitt egna personliga sätt. Ett dansparti kan upplevas som underhållande för en vuxen men sorgligt av ett barn. Låt gärna tolkningarna av föreställningen vara många!

WORKSHOP

Ytterligare ett verktyg är att låta eleverna dansa själva, antingen tillsammans med en danspedagog eller med läraren. Det är viktigt att stunden blir meningsfull för eleverna. Många barn och unga, liksom vuxna, har svårt att improvisera på kommando fritt till musik utan vidare instruktioner. Har ni sett en föreställning, som "Luften är fri" med temat yttrandefrihet, kan det vara någonting att utforska vidare i den egna kroppen. Kanske kommer eleverna ihåg någon rörelse från föreställningen som de vill prova själva eller lyssna på den musik som användes i föreställningen.

Exempel på musik som vi använder:

Daft Punk: Around the world

Candy Dulfer/Dave Stewart: Lily was here

Laleh: Bara vara mig själv

Glenn Miller: American patrol

Siw Malmqvist: Jazzbacillen

Ross Mitchell: Hot Hot Hot

Till "Luften är fri" finns en workshop på 50 minuter som är ett mycket uppskattat inslag efter att man sett föreställningen. Då kommer två av dansarna från ensemblen till skolan och lär ut delar ur föreställningen samt pratar med eleverna om temat, dansen och musiken.

FÖRSLAG PÅ ÖVNINGAR LÄRARE KAN GÖRA MED ELEVERNA

Diskussion (svenska, värdegrundsarbete)

Diskutera i helklass, låt eleverna svara skriftligt eller dela upp i smågrupper.

- Vad tänkte du att föreställningen handlade om? Se om ni kan hitta nyckelord, teman. Ord som t ex: vänskap, yttrandefrihet, censur och demokrati
- Var det något i föreställningen du tyckte extra mycket om?
- Var det något som du ogillade?
- Är det viktigt att man ska tycka lika om allt?
- Får man tänka vad man vill?
- Får man säga och uttrycka vad man vill?

- Kan det finnas saker/känslor som är lättare att säga/visa genom dans än med prat?
- På vilka sätt kommunicerar man när man dansar och spelar musik (fast man inte pratar)?

Associationsövning (svenska, bild)

Skriv upp ett tema var, på olika pappersark. Sedan får klassen enskilt, eller i grupp, fritt associera till orden och skriva ner eller rita det de kommer på. Det kan komma upp bilder, situationer, ord eller minnen. Förslag på tema: Vänskap, mod, lagar, censur, åsikter, kommunikation, demokrati.

Skriva berättelser (svenska, värdegrundsarbete)

Skriv en egen berättelse om yttrandefrihet.

Välj ett eget exempel med en åsikt som du tycker är viktig. Beskriv med egna ord varför detta är viktigt för dig och hur det påverkar dig och de runt omkring dig. Beskriv hur det skulle kännas för dig om det var förbjudet att tänka och känna så som du gör.

Intervju (svenska, samhällsvetenskap, historia, värdegrundsarbete)

Intervjua valfri person om ett tema som är kopplat till föreställningen. Låt eleverna själva välja tema, vad de vill fördjupa sig i och vilka frågor de ska ställa. Sätt minimikrav på intervjun (tex minst 10 frågor), och låt sedan eleverna redovisa en sammanfattning av intervjun i helklass. Intervjuerna kan sedan sättas ihop till en antologi. Förslag på tema: Vänskap, mod, lagar, censur, åsikter, kommunikation.

Att spela musik (musik)

I föreställningen "Luften är fri" förekommer mycket musik. Musiken gör att vi kanske känner olika känslor i kroppen. Svara på frågorna nedan och skriv eller rita svaren!

- Min favoritmusik är
- Det här instrumentet har jag spelat/provat
- Det här instrumentet vill jag spela
- Det bästa med musik är
- När jag lyssnar på musik känner jag mig
- Så här känns det när jag lyssnar på min favorit-musik

Skapa en låt (musik, svenska, värdegrundsarbete)

Skapa en låt utifrån tema som t. ex. yttrandefrihet och vänskap. Samarbeta gärna med svenskämnet där texten skrivs. Eller välj en bakgrund/karaoke från Spotify och skapa egen text.

SUMMERING

Mänskliga rättigheter är universella, odelbara och beroende av varandra. De bottenar i den allmänna deklaration om mänskliga rättigheter som FN:s medlemsländer undertecknade för över 70 år sedan, och som har kompletterats med flera viktiga konventioner.

Ett demokratiskt samhälle är inte möjligt utan yttrandefrihet. Yttrandefrihet ger människor makt att öppet ställa krav och kunna göra självständiga val. Det skapar förutsättningar för att sanningen ska kunna få komma fram.

Det är lika viktigt för barn som för vuxna att veta om sina rättigheter och skyldigheter.

KONTAKT

Har du några frågor kring föreställningen, material eller vill du ge feedback, tveka inte att kontakta oss.

Kontaktperson

Hanna Lundmark

Mail: hanna@kalabalindy.com

Mobil: 0704689605

DANS OCH MUSIK I LÄROPLANEN

Se många olika föreställningar! Nya världar öppnar sig! Eleverna vidgar sina perspektiv och börjar tänka i nya banor, vilket går i linje med LGR 11: "I mötet med olika typer av teater, scenkonst och annat estetiskt berättande ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt språk, den egna identiteten och förståelse för omvärlden."

Dans synliggör kroppens olika uttrycks sätt och kan därmed öppna nya kommunikativa världar. Det handlar med andra ord om att eleverna ska få möta någonting nytt som kan väcka fantasier, snarare än att till fullo förstå en koreografs intentioner.

Musik finns i alla kulturer och berör människor såväl kroppsligt som tanke- och känslomässigt. Musik som estetisk uttrycksform används i en mängd sammanhang, har olika funktioner och betyder olika saker för var och en av oss. Den är också en viktig del i människors sociala gemenskap och kan påverka individens identitetsutveckling.

I vår tid förenas musik från skilda kulturer och epoker med andra konstformer i nya uttryck. Kunskaper om och i musik ökar möjligheterna att delta i samhällets kulturliv.

UTDRAG UR LGR11 SOM ÄR KOPPLADE TILL FÖRESTÄLLNINGENS TEMA

Skolans uppdrag

”Eleverna ska få uppleva olika uttryck för kunskaper. De ska få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form ska vara inslag i skolans verksamhet.”

”Skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse.”

Övergripande mål och riktlinjer

2.1 Normer och värden

Skolans mål är att varje elev kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen.

2.2 Kunskaper

Skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola kan använda och ta del av många olika uttrycksformer såsom språk, bild, musik, drama och dans samt har utvecklat kännedom om samhällets kulturutbud.

2.6 Skolan och omvärlden - Riktlinjer

Alla som arbetar i skolan ska verka för att utveckla kontakter med kultur- och arbetsliv, föreningsliv samt andra verksamheter utanför skolan som kan berika den som en lärande miljö.

3.13 Historia - Syfte

Undervisningen i ämnet historia ska syfta till att eleverna utvecklar såväl kunskaper om historiska sammanhang, som sin historiska bildning och sitt historiemedvetande. Detta innebär en insikt om att det förflutna präglar vår syn på nutid och därmed uppfattningen om framtiden. (...) Den ska också bidra till att eleverna utvecklar historiska kunskaper om likheter och skillnader i människors levnadsvillkor och värderingar. Därigenom ska eleverna få förståelse för olika kulturella sammanhang och levnadssätt.

3.15 Samhällskunskap - Syfte

Undervisningen i ämnet samhällskunskap ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om hur individen och samhället påverkar varandra. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla en helhetssyn på samhällsfrågor och samhällsstrukturer.

Eleverna ska ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att reflektera över hur individer och samhällen formas, förändras och samverkar. Reflektera över mänskliga rättigheter samt demokratiska värden, principer, arbetsätt och beslutsprocesser.

3.17 Svenska - Syfte

I mötet med olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden.

Tala, lyssna och samtala

Muntliga presentationer och muntligt berättande för olika mottagare, om ämnen hämtade från skola och samhällsliv.

Språkbruk

Ord och begrepp som används för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.

MER ARBETSMATERIAL

[Unesco: "Rättigheter för varenda unge"](#) Lektionsövningar som introduktion till barnets rättigheter enligt barnkonventionen. Materialet ger eleverna en uppfattning om vilka rättigheter de har, vilken betydelse rättigheterna har för eleven själv och för barn i andra länder. Målgrupp: åk 3-6

STORT TACK FÖR ER MEDVERKAN!

